

חטיבת תכנון ופיתוח - אגף ארכיאולוגיה

חדשות בעתיקות מאי 2013

ד"ר צביקה צוק - ארכיאולוג הרשות

תקציר

לזכר חברים – אסתי ידן, ארכיאולוגית במכון לארכיאולוגיה של אוניברסיטת תל אביב, הלכה לעולמה החודש. היא הייתה יד ימינו של פרופ' משה כוכבי בחפירות של תל אפק שבגן לאומי ירקון. אסתי הייתה אשת שדה בכל נשמתה. בעלת עין חדה התופסת כל ניואנס של גוון בחתך החפירה. ד"ר צביקה גל כתב לנו אודותיה. יהי זכרה ברוך.

גן לאומי עבדת – מהרס לשיקום

אורית בורטניק ממונת שימור במחוז דרום מתארת באופן דרמטי את המהלך לשיקום עבדת שנעשה ב-3 השנים האחרונות מאז הונדליזם הנוראי שפקד את המקום. בתום פעולות אלו עבדת נראית טוב יותר מאשר אי פעם ואתם מוזמנים לבקר.

אתרי החנייה בחולות חלוצה: איסטרטגיה של תפיסת שטח

דן גזית, ידידי לספסל לימודי הארכיאולוגיה באוניברסיטת תל אביב יפרסם בקרוב את תוצאות הסקר של מפת צאליים עליה שקד שנים רבות. מתוך הסקר הוא מביא לפנינו עניין אחד העוסק באתרי חנייה ופריסתם בשטח.

כנס מפעלי המים העתיקים הבינלאומי מס' 15

היה זה כנראה כנס הבינלאומי הגדול ביותר שאורגן אי פעם על ידי רשות הטבע והגנים. השתתפו בו 75 אורחים מחו"ל ועוד כ-70 ישראלים למשך 7 ימים שכללו סיורים והרצאות. הכנס זכה לשבחים רבים והוגדר כטוב ביותר מבין כל הכנסים עד היום. צביקה צוק מביא סיכום תמציתי של הכנס.

קריאה מהנה,

2
אסתי ידין ז"ל 1944–2013

אסתי ידין היתה חברת הצוות הקבוע של משלחת החפירות בגן הלאומי תל אפק-אנטיפטריס שפעלה בראשותם של פרופ' משה כוכבי ז"ל ופרופ' פרחיה בק ז"ל בשנים 1972–1985 מטעם המכון לארכיאולוגיה באוניברסיטת תל אביב. בראשית דרכה חפרה אסתי בתל זרור שבשרון ולאחר מכן נטלה חלק בסקר החרום של שנת 1968. בשנת 1971 חפרה עם כוכבי בתל מלחנה ולאחר מכן במשך שנים רבות בתל אפק ובפרויקט 'ארץ גשור', שם ניהלה את החפירה בתל הדר. אסתי היתה אשת שדה בכל נשמתה. בעלת עין חדה התופסת כל ניואנס של גוון בחתך החפירה, אובססיבית לחפירה נקייה, כשהיא עצמה מחזיקה במסטרינה ונותנת את הליטוש האחרון לפני השטח. לא היה טוב ממנה לחלץ את קווי המיתאר הנעלמים של קירות לבנים מתוך רובדי האדמה הכהה ולשחזר בכך מבנים שלמים. כך מגדל הלבנים הגדול בתל מלחנה וכך קירות הארמון המערבי בתל אפק. עיניה הבוחנות ידעו תמיד מתי לעצור ברגע הנכון כדי שלא לפגוע בקבר שטמון מתחת לרצפות הטיח.

בקיאותה של אסתי היתה לא רק בשטח; היא היתה שותפה מלאה לניתוח הממצאים לצדם של כוכבי ופרחיה, להבנת הסטריגרפיה ולאבחנות הדקות של הטיפולוגיה של כלי החרס לתקופותיהם. למרות שאסתי לא פיתחה קריירה אקדמית במובן הרגיל של המונח היא היתה חוקרת מן המעלה הראשונה. לזכותה הגדולה תעמוד פעילותה הנמרצת והמסורה להכנת פרסומי החפירה והיותה הכוח המניע מאחורי שני הדוחות של תל אפק שראו אור. היא ראתה בהשלמת הפרסומים הללו שליחות אישית הן כמחויבות מדעית והן כמחויבות לפועלם של כוכבי ופרחיה שהשותפות עמם הצמיחה ביניהם ידידות אמת שכמותה לא מרבים לראות במקומותינו. בכאב גדול אנו נפרדים ממנה כשעוד מלאכה רבה לפניה.

כתב: צביקה גל

יהי זכרה ברוך.

גן לאומי עבדת - מהרס לשיקום (2010-2012)

כתבה: אורית בורטניק – ממונת שימור אתרים מחוז דרום

ה-6 באוקטובר 2009, חוה"מ סוכות, היה אמור להיות עוד יום עמוס פעילויות למבקרים הרבים שיצאו לטייל. לאחר סיום עשיות שהסתיימו בהצלחה ערב קודם, הגיעו לעבדת בבוקרו של היום נילי דבש מנהלת הגן הלאומי ושמאל זוחביצקי משמר ועובד האתר, ונדהמו לגלות כי אלמונים ביקרו בלילה וזרעו הרס מכוון וקשה לאלמנטים הרגישים ביותר. ונדליזם קשה וחסר תקדים במדינת ישראל שהופעל נגד ערכי מורשת עתיקים בני יותר מ-1500 שנה! פשע נגד התרבות האנושית!

קצת על עבדת...

הגן הלאומי עבדת משתרע על פני שטח של 2100 דונם. החפירות הארכיאולוגיות הנרחבות בעבדת החלו ב-1958 מטעם רשות הגנים הלאומיים, בהנהלת פרופ' מיכאל אבי-יונה ובהמשך ע"י פרופ' אברהם נגב מטעם האוניברסיטה העברית. במהלך השנים השקיעה רשות הטבע והגנים משאבים רבים בשימור, שחזור ופיתוח תירותי להמחשת האתר.

חפירות נוספות נערכו במקום על ידי ד"ר טלי אריקסון גיני וד"ר פטר פביאן מטעם רשות העתיקות. עבודות השימור, השחזור וההמחשה נעשו לפי כללי האמנות הבינלאומיות לשימור, עם תכניות תחזוקה קפדניות שמבוצעות ע"י הצוות המסור והמקצועי שעובד באתר. עבדת הוכרזה כאתר מורשת עולמית בשנת 2005 ע"י אונסק"ו, ביחד עם דרך הבשמים ושלוש ערים נוספות: חלוצה, שבטה וממשית, בשל ערכם התרבותי העולמי היוצא מן הכלל.

"ציר ההרס"

ממדי ההרס התבררו מיד, אבן מקיר זעקה! האתר נראה כמו אחרי רעידת אדמה! ציר ההרס נעשה במכוון בנקודות הביקור העיקריות באתר: הרחוב הביזנטי, מצודת העיר, הגת, כיכר הכנסיות, הכנסיות הדרומית והצפונית ומתחם המקדש הנבטי. העיר עבדת סבלה גם בעבר ממעשי ונדליזם, גניבות והשחתות של תשתית, אך היקף ההרס לא דמה לאירוע הנוכחי. צבעי שמן צהוב וחום, נמרחו בגסות על קטעי קירות שלמים ועל אלמנטים ארכיטקטוניים ייחודיים. קשתות אבן נעקרו, עמודי אבן של הכנסיות הופלו ונותצו, לוחות הריצוף של הכנסיות התנפצו מעוצמת נפילות העמודים, משקופים ומזוזות אבן נעקרו, שולחן שיש נדיר וייחודי נמרח בצבע ונופץ לחתיכות. פיסול סביבתי ושלטים הושחתו אף הם וכוסו בצבע.

צעדים ראשוניים

רשות הטבע והגנים ראתה חשיבות עליונה בהשבת האתר למצב השימור וההמחשה שהושגו בעמל רב ובמשאבים עצומים במשך השנים. זאת מתוך מחויבות למורשת הבנויה של ישראל וחלק מחובת המדינה והרשות לאתר מורשת עולמית. תחילה, פונו ההריסות לאורך ציר התיירות באתר ונחסמה הגישה לאזורים מסוכנים בכדי לחדש את הביקור באתר מיידית. מיד אחר כך בוצע סקר של הנזקים ואופיים, לצורך הכנת אומדן עלויות לשיקום שהוגש כדו"ח לממשלת ישראל. הממשלה התגייסה לשיקום הנזק בעבדת והעמידה תקציב בהיקף של 8.7 מיליון ₪ לפרויקט תלת-שנתי. כך יצא פרויקט שיקום עבדת לדרך של 3 שנים, עם רשימת יעדים מרכזיים לשימור, שיקום אבטחת האתר ושיפור חווית המבקר. האתגר הראשון היה הסרת הצבע שכיסה כ-250 מ"ר של קירות, אלמנטים עדינים, מתקנים ארכיאולוגיים, שלטים ואמצעי המחשה. שש חברות הגישו הצעה להסרת הצבע בשיטות ניקוי שונות. כל חברה המחישה את שיטתה ונבדקה באמות מידה שונות: פגיעה במרקם ובגוון האבן, מהירות ויעילות הניקוי, סוג החומר וכמו כן עלות. שיטת הניקוי שנבחרה הייתה בהתזת קרח יבש על משטח האבן והיא בוצעה ע"י חברת CO2. העבודה נמשכה כשבועיים וכל הצבע הוסר בצורה מרשימה.

אתגר השיקום והשימור

האתגר העיקרי היה שיקום ההריסות ושימור השרידים. הוקמה וועדת תכנון והיגוי שכללה אנשי מקצוע מתחומים שונים. בראשה עמד אדריכל זאב מרגלית, מנהל אגף שימור ופיתוח ברשות הטבע והגנים. רשות העתיקות הייתה שותפה לתכנון ולביצוע עבודות השימור והשיקום באתר. תפקידי הוועדה היו קביעת יעדי הפרויקט וקבלת החלטות מעשיות בתחומים בהם טיפול הפרויקט, דיווח לשר להגנת הסביבה על התקדמות הפרויקט ועוד. מתוך הוועדה נגזר צוות מקצועי מצומצם שכלל את האדריכל רם שואף מרשות העתיקות, המהנדסת ליליה סוחנוב, ואנוכי, אורית בורטניק ממונת שימור במחוז דרום של רשות הטבע והגנים. תפקיד הצוות היה תכנון וייצור תכניות עבודה לצוותי השימור והשיקום בשטח, בהתאם להחלטות וועדת התכנון. הוקם צוות שימור שמנה 10 משמרים, בראשם עמדו 3 משמרים מקצועיים שהיו אמונים על הכשרתם המקצועית ולהוצאה לפועל של תכניות העבודה לשיקום ושימור האתר ובליווי והנחייה מקצועית.

קטסטרופה שמובילה להזדמנות...

השחתת עבדת ותהליך הערכת הנזק שנגרם לאתר, הביאו להערכה מחודשת של משמעותו התרבותית, תכנון שיקומו וביצוע השיקום. תעוד והערכת הנזק יחד עם הערכת מצב השימור הפיזי של האתר, חשף אותנו לבחינת מידת האוטנטיות של שחזור האתר ופיתוחו בתקופות שקדמו להשחתה. תהליך זה הביא לעיתים למסקנה כי יש לשקם חלקים שונים באתר באופן שונה מכפי ששוקמו בעבר, על בסיס חומר תיעודי איכותי, התחקות אחר שלבי פיתוח האתר ממועד החפירה הארכיאולוגית ועד למועד ההשחתה, ומתן פתרונות לשימור האתר ופיתוחו לאחר ההשחתה, בהתבסס על התפיסות המקובלות כיום לשימור המורשת הבנויה.

תהליך השיקום

העבודות החלו בשיקום קטעי הקירות הממוטטים, שחזור הקשתות שהופלו, השבת אבנים שנעקרו ממקומם, שיקום מתקנים ושימור כללי של כל ציר התיירות על כל מרכיביו. העבודות בכנסייה הצפונית והדרומית ובמקדש הנבטי, התבטאו בעיקר בשיקום ושחזור העמודים שהופלו. עמודי האבן העשויים חוליות, הוחלפו ברובם ע"י חוליות אבן חדשות לגמרי, במקום אלה שהופלו ונופצו ללא יכולת שימוש חוזר בהם. בכנסייה הדרומית שוחזר סורג השיש של במת הכנסייה ושולחן השיש הייחודי עבר תהליך רפאות ושיקום.

תאורת לילה, החלפת מערך השילוט וההמחשה ושיפור חוויית המבקר

מודל תלת-מימדי של מכלול הכנסייה הדרומית הוצב באטריום של הכנסייה, לאחר שהקודם נגנב לפני מספר שנים.

תוכננה מערכת אבטחה היקפית למניעת פריצה והשחתה של ערכי מורשת ופגיעה במתקני האתר יחד עם מרכז שליטה על ההר ובמבואה לאתר. תאורת לילה מרשימה שהותקנה מחדש על גבי תשתית קודמת שהושחתה אף היא בעבר, מאירה את חומת האקרופוליס, עיר המערות ובית המרחץ. זו תאורה אמנותית המאפשרת צפייה באתר מרחוק. המערכת מתקדמת ומבוססת על נורות LED חסכוניות ויעילות, שעוצמתן ניתנת לויסות. תכנון התאורה נעשה בשיתוף וייעוץ עם האקולוגיים של רשות הטבע והגנים, למניעת "זיהום" אור ולאפשר פעילות לילית של בעלי חיים ובכללם עטלפים.

תכנית חינוכית לשיתוף הקהילה בפרויקט שיקום עבדת הופעלה בחודש אוגוסט בכל שנה משלוש שנות הפרויקט. הוקם מחנה קיץ בשיתוף עם מרכז חינוך והדרכה רמון שמטרותיו היו לקרב בני נוער לסיפור ההשחתה ופעולות השיקום, להעלות את המודעות לנושא מתוך קשר אישי לעבדת ולמצב אתר גן לאומי עבדת כאתר מרתק בעל פוטנציאל גבוה לפעילות חינוכית-ארכיאולוגית. קהל היעד היה קבוצות בני נוער, תלמידים ממצפה רמון, מיישובים סמוכים ומישובי הפזורה הבדואית.

לסיכום, חשוב לזכור כי למרות הצלחת הפרויקט לשיקום העיר לאחר ההשחתה, ערכם של כמה מהממצאים המקוריים שהושחתו אבד לנצח והנזק היה בלתי הפיך. עם זאת אין ספק כי גן לאומי עבדת עבר מתיחת פנים מרשימה בתחום השימור ושיפור חוויית המבקר באתר. הנכם מוזמנים להגיע ולגלות את עבדת מחדש.

אתרי החנייה בחולות חלוצה: איסטרטגיה של תפיסת שטח

כתב: דן גזית

לאחר עבודה שנמשכה (בהפסקות) 25 שנים, הסתיים בחודש ינואר 2002 סקר "מפת צאלים" (129) מטעם "סקר ישראל" על-ידי המחבר; סיכומי הביניים הובאו לידיעת הציבור בכנס העמותה לפריהיסטוריה בשנת 1998, ב"חדשות ארכיאולוגיות" 1999 ובכנס אגודת הסקר. בשנת 2013 תעלה המפה לאתר רשות העתיקות.

במפה נסקרו כ-400 אתרי-חנייה, רובם ככולם במחציתה הדרומית. אמנם הממוצע האריתמטי המשתמע הוא כ-8 אתרים לקמ"ר, אך הסקר מגלה גיוון בתפוצתם בפלחי-שטח שונים – ולא דוקא עקב הקירבה למקורות המים בנחל בשור, בצפון המפה; וכך עולה מיד השאלה הבסיסית, האם ניתן לזהות הבדלים בין שרידים שהותירו מגדלי בהמה דקה (הזקוקה לשתייה תכופה) לבין שרידי מחנות ציידים ולקטים. השוני בתפוצת אתרי החנייה בתקופות השונות מודגש עד כדי התפתחות "ניבוי" במהלך הסקר, היכן צפויים להמצא אתרים נוספים בני אותה תקופה – אם בהתייחסות לתשתית (חול מיוצב, חולית "מאובנת", מישטח ליס וכדומה) ואם לאיזורי חנייה מועדפים ברדיוס של 1-2 ק"מ.

תופעה בולטת הראויה לחקירה יסודית היא מקבצי מוקדים (בניגוד לאתר חנייה כמוקד בודד), לעתים 20-30 במספר, בשטח מצומצם. מקבצים כאלה קיימים רק בשלוש תקופות/תרבויות: הכבארית/רמונית, הכלקוליתית-ע'אסולית ותקופת הברזל א2, כאשר כל אחת מאלה מאופיינת במיבנה מיוחד של הקבצת המוקדים.

מאחר ובאתרי שאר התקופות לא הובחנה תופעת ההקבצה, ניתן להניח שכל מקבץ מוקדים כזה מייצג שרידים שהותירה קבוצת בני אדם (בית-אב, שבט, יחידת משימה) החונים באתר בעת ובעונה אחת. מאחר וההקבצה הינה יוצאת-דופן ברצף התקופות – מוצעת בזאת דרך להעזר בהתמודדות עם התופעה בסיוע השוואה עם אופיים של אתרי התקופות האלה, תוך חתך-אורך גיאוגרפי, בשני איזורים סמוכים: מצפון – במפת "אורים", המציגה חבל-ספר של יישוב-הקבע המשיק לחולות חלוצה; ומדרום – ברכסי הר-הנגב הצפוני (קרן, חלוקים, בוקר, חריף), שטחי-מחיה מסורתיים של נוודים.

באופן זה אפשר להציע מקורות שונים למקבצי המוקדים בכל אחת משלוש התקופות \ תרבויות הנזכרות לעיל:

- האתרים הכבאריים במפת צאלים פרוסים בפלח-שטח מועדף קרוב למרכז המפה; צפונה, במפת אורים, נוכחותם דלה וניכרת רק בקרבת נחל בשור. לעומת זאת, התרבויות האפיפליאוליתיות נפוצות ביותר בהר הנגב הצפוני. האם השטח המועדף הוא כעין "אתנחתא טריטוריאלי" או אתרי-בת של אותן חבורות ציידים-לקטים בדרכם לצפון ובחזרה?

- הצפיפות והרבגוניות של האתרים הכלקוליתיים לאורך נחלי צפון הנגב בולטת במיוחד בהשוואה לנוכחותם הדלה בהר הנגב הצפוני; השיקול הגיאוגרפי וניתוח הממצא באתרי מפת צאלים מצביעים, כנראה, על ארגון חברתי מסוים ביציאת קבוצות-אוכלוסין מאתרי-הקבע דרומה לחולות חלוצה, למשימות מרעה, צייד ולקט. (*).

- אתרי החנייה מתקופת הברזל א' בולטים בגודלם ובתפוצתם המרחבית ומזכירים שכניהם, אתרי ה"חצרים" שבמפת אורים, אך השוואה קיראמית רומזת על קרבתם דווקא לאתרי ה"מצודות הישראליות" בהר הנגב הצפוני, אבל לא על זהות. יש רושם כי אתרים אלה ממוקמים על ציר דרום-מזרח - צפון-מערב: האם הם מאורגנים לאורך דרך עתיקה? האם מחקרים של אתרים אלה יתרום לדיונים המתמשכים על אודות ההרכב האתני והחברתי של האוכלוסיה בנגב בתקופת הברזל א2 ?

אתר חנייה, שתעלת-קשר ממלחמת העולם ה-1 חוצה אותו; ברקע – תל שרוחן. צילום – אמנון גת.

(*) ממצא ייחודי באתרי החנייה מהתקופה הכלקוליתית הוא קליפות ביצי יענה (בעל חיים שהיה נפוץ בחולות חלוצה עד ראשית המאה העשרים). קליפות אלה היו תחליף זול לשנהב – במירקם, בצבע ובתגובה לעיבוד. בית מלאכה לחרוזים מקליפות כאלה התגלה בחפירות מקדונאלד (1929) באתר "M", המצוי בגדת נחל בשור כ-6 ק"מ צפונית לגבול החולות הנוודים. חרוזים דומים נלקטו באחדים מאתרי החנייה. מכאן אולי מסתבר כי חלק מקבוצות האתרים הם שרידי "קבוצות משימה" לליקוט ביצי יענה.

סיכום מקוצר של כנס מפעלי המים הבינלאומי ה-15 בישראל (אוקטובר 2012)

כתב: צביקה צוק

כנס מפעלי המים הבינלאומי ה-15 התקיים השנה בישראל ואורגן על ידי רשות הטבע והגנים בשיתוף הגופים הבאים: רשות העתיקות, אוניברסיטת חיפה, האיגוד הישראלי למים, הסמינר התיאולוגי הבפטיסטי ניו אורלינס וארגון הגג של הכנס: העמותה הגרמנית לתולדות המים.

הכנסים המכונים Cura Aquarum ושהחלו בשנת 1975 מתקיימים אחת ל-2-3 שנים במדינות שונות באירופה, אסיה או אפריקה בדגש על ארצות הים התיכון. בישראל זהו הכנס ה-3.

הכנס הראשון בישראל (כנס מס' 5), התקיים בשנת 1985 ביוזמת יהודה פלג ז"ל ממעיין צבי ואורגן על ידי פרופ' אהוד נצר ז"ל מטעם האוניברסיטה העברית.

כנס זה הוביל לפרוייקט של חקר מערכות המים העתיקות לארמונות החשמונאיים וההירודיאניים שליד יריחו. הפרוייקט היה משותף לאוניברסיטה העברית (פרופ' אהוד נצר) ולמכון ליכטוויס לחקר מפעלי מים של האוניברסיטה הטכנית של בראונשווייג (פרופ' גינטר גרברכט ופרופ' הנינג פהלבוס).

אחר כך התהדקו עוד יותר את הקשרים הבינלאומיים ונולדו עוד שני פרויקטים משותפים.

הראשון היה באמות המים לסוסיא, שיתוף בין אוניברסיטת תל-אביב וביה"ס הגבוה של ליבק (ד"ר זאב משל, ד"ר צביקה צוק, יהודה פלג ופרופ' פהלבוס). הפרוייקט מומן על ידי הקרן הישראלית-הגרמנית.

הפרוייקט השני היה חקר אמות המים אל בית שאן בין האוניברסיטה העברית וביה"ס הגבוה של ליבק בהשתתפות הפרופ' יורם צפרייר, גדעון פרסטר והנינג פהלבוס וד"ר צביקה צוק.

הכנס השני בישראל (כנס מס' 11) התקיים בשנת 2001, בניהולם של ד"ר צביקה צוק, מר יהודה פלג, ד"ר זאב משל, ד"ר יוסף פורת ופרופסור הנינג פהלבוס. הכנס אורגן על ידי רשות הטבע והגנים בשיתוף רשות העתיקות, אוניברסיטת תל אביב והחברה הגרמנית להיסטוריה של מפעלי מים. הכנס נמשך 7 ימים והשתתפו בו 32 אורחים מחו"ל וכ-50 ישראלים.

הכנס הנוכחי (כנס מס' 15), שהתקיים באוקטובר 2012 נמשך על פני 7 ימים וכלל יום וחצי הרצאות ו-5 וחצי ימי סיור באתרים של מפעלי מים קדומים בישראל. הצוות המארגן מטעם רטי"ג כלל את אלי דרור, הלל גלזמן וסילבי ויטנברג מהיחידה הסביבתית, ואת צביקה צוק ובלה דקס מאגף ארכיאולוגיה ומורשת.

בכנס השתתפו 75 אורחים מחו"ל מהארצות: גרמניה 58, ארה"ב 6, הולנד 2, ספרד 2, טורקיה 2, אוסטרליה 2, אנגליה 2 ויוון 1; וכ-70 ישראלים.

המשתתפים עוסקים במחקרי מים שונים מהתחומים הבאים: ארכיאולוגיה, ארכיטקטורה, הנדסת מים, היסטוריה, בלשנות, נומיסמטיקה, כימיה, פיסיקה, מקרא, גיאוגרפיה, גיאולוגיה, חקר מערות ועוד.

חלק מהמשתתפים הם קבועים בכנסים והגיעו לגמלאות וממשיכים להשתתף יחד עם בנות זוגם. חלק מהמשתתפים באים מתוך עניין ותחביב.

הכנס התקיים בשפה האנגלית ורק 2 סיורים (לאוטובוס אחד) ומעט הרצאות היו בשפה הגרמנית.

סיום הכנס בסיור בתיאטרון בגן הלאומי בקיסריה

פתיחת הכנס: שולחן ההרשמה וחלוקת 'העזרים' במלון נוה אילן

סיור קדם כנס לאמאוס: פרופ' פהלבוש מגרמניה ופרופ' פסשיר מהולנד בדיון על הטרוורטין של האמה לאמאוס. ברקע גב' גול שורמליהינדי מתורכיה

מימין: פתיחה חגיגית סביב הבריכה במוזיאון רוקפלר בארגון רשות העתיקות משמאל: סיור באמת המים הגבוהה לקיסריה בחוף האקוודוקט

סיכום ומסקנות

1. פרופ' פהלבוש אמר בסיכום הכנס לצוות המארגן כי זהו הכנס הטוב ביותר מכל 15 הכנסים שהיו עד כה.
 2. משתתפים רבים שלחו מכתבי תודה לאחר הכנס ובו הם משבחים את הארגון והביצוע של הכנס. אחדים, שהיו בארץ פעם ראשונה הביעו את התרשמותם החיובית ביותר מהארץ ומתושביה.
 3. האפשרות לארגן את הכנס עם 5 אנשי צוות הוכיחה את עצמה מאוד וגם כאשר מי מהצוות היה צריך לעזוב או לבצע פעילות אחרת תמיד נמצא לו מחליף.
 4. הבאת ציוד כפול הייתה חשובה ביותר במקרה של תקלה. הובאו דגלונים, ברקו, מחשבים, לייזר פוינטר ועוד. עם זאת לא היתה שום תקלה ולא היה צורך להחליף את הציוד.
 5. הכנת המוצרים והחוברת דרשו זמן רב יותר ממה שהיצרן העריך וגם חופשות החגים גרמו לכך שהמוצרים היו מוכנים ממש ברגע האחרון. לכן רצוי לקחת בחשבון זמן רב יותר.
 6. כל המצגות שאושרו על ידי המרצים הוכנסו לאתר של הרשות עם קישורית מתאימה לרווחת הציבור כולל חוברת הכנס ומצגות הווי על הכנסים הקודמים ועל הכנס הנוכחי.
- על מנת לראות את המצגות יש להיכנס לקישורית הבאה (בתוך האתר של רשות הטבע והגנים)**
- <http://www.parks.org.il/parks/Pages/conferences.aspx>**
7. ההרצאות מתוכננות להתפרסם בספר של הכנס באחריות העמותה הגרמנית לתולדות המים.

חידת החודש

מה שם האתר? מה הסיפור שלו? באיזה גן לאומי הוא שוכן? (שם האתר ושם הגן הלאומי שונים)

פתרון החידה הקודמת

מהו המקום? מה תולדותיו ומה סיפורו המרכזי? איך מגיעים אליו?

גן לאומי קאקון – בצילום נראה המבצר הצלבני. בתקופה הצלבנית שכן כאן המסדר הטמפלרי. המקום נכבש ע"י בייברס הממלוכי שהפך את הכנסייה למסגד ואת הכפר למרכז מסחרי סואן, על הדרך הראשית בין דמשק ומצרים. בתקופה העות'מאנית היה המקום לבירת הנפה. נפוליאון ניצח כאן את הצבא העות'מאני ב-1799. אך הסיפור הדרמטי הוא כיבוש המקום במלחמת העצמאות על ידי חטיבת אלכסנדרוני שאיבדה כאן רבים מלוחמיה (במקום אנדרטה לזכר הנופלים וסיפור הקרב. המקום נמצא ליד מושב גן יאשיה (כביש 5803), אליו אפשר להגיע מכביש 6 (בת חפר) או מכביש 581, מזרחית לקיבוץ המעפיל.

פתרו נכונה (לפי סדר): ד"ר אלי ינאי, ד"ר יוסי בורדוביץ', חיים כראל, משה רדליך ואיריס זרטל (ואם שכחתי מישהוא אני מתנצל מראש).